

Temanotat

Somalia: Reaksjoner mot al-Shabaab-avhoppere



Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

This report provides information about reactions against al-Shabaab defectors from Somali authorities and al-Shabaab. The report is largely based on information gathered in Mogadishu, Belet Weyne and Nairobi in February 2015. The information in this report suggests that the extent to which a defector risks being prosecuted primarily depends on the extent to which the authorities believe that the defector poses a future threat. Most defectors are not prosecuted. These defectors undergo rehabilitation before being returned to their communities. Some are integrated into the security forces. Defectors who are considered unsuitable for rehabilitation are detained while they await trial, but it is unclear what happens to them. Al-Shabaab poses a potential threat to defectors. However, the information in this report does not provide grounds for concluding that al-Shabaab in general prioritizes seeking out defectors in areas that the authorities have taken over.

SAMMENDRAG

Dette notatet redegjør for reaksjoner mot al-Shabaab-avhoppere fra somaliske myndigheter og al-Shabaab. Notatet bygger i stor grad på informasjon innhentet i forbindelse med en informasjonsinnhentingsreise til Mogadishu, Belet Weyne og Nairobi i februar 2015. Informasjonen i dette notatet tilsier at i hvilken grad en avhopper risikerer straffeforfølgelse først og fremst avhenger av i hvilken grad myndighetene mener at avhopperen utgjør en fremtidig trussel. De fleste avhoppere unngår straffeforfølgelse. Disse gjennomgår rehabilitering før de tilbakeføres til sine lokalsamfunn. Noen integreres i sikkerhetsstyrkene. Avhoppere som anses som uegnet for rehabilitering, holdes fengslet i påvente av en rettsprosess, men det er uklart hva som skjer med dem. Al-Shabaab utgjør en potensiell trussel mot avhoppere. Informasjonen i dette notatet gir imidlertid ikke grunnlag for å konkludere med at al-Shabaab på generelt grunnlag prioriterer å lete etter avhoppere i områder som myndighetene har overtatt.

INNHold

1. Innledning	5
1.1 Kilder og begrensninger	5
2. Omfang og motiver for avhopp fra al-Shabaab	6
3. Reaksjoner fra myndighetene	7
3.1 Straffeforfølgelse	8
3.2 Rehabilitering og tilbakeføring til lokalsamfunnet.....	9
3.3 Integrering i sikkerhetsstyrkene.....	10
4. Reaksjoner fra al-Shabaab.....	11
5. Referanser	13

1. INNLEDNING

Dette temanotatet omhandler reaksjoner mot al-Shabaab-avhoppere. Notatet forsøker å gi svar på følgende problemstillinger:

- 1) I hvilken grad risikerer al-Shabaab-avhoppere reaksjoner fra somaliske myndigheter?
- 2) I hvilken grad risikerer al-Shabaab-avhoppere reaksjoner fra al-Shabaab?

Før spørsmålene besvares, gjør kapittel 2 kort rede for omfanget av og motiver for avhopp fra al-Shabaab. Spørsmål 1 besvares i kapittel 3. Da reaksjoner fra myndighetene kan variere, er kapittel 3 inndelt i tre underkapitler, avhengig av reaksjonstype: 1) straffeforfølgelse, 2) rehabilitering og tilbakeføring til lokalsamfunnet, og 3) inkorporering i sikkerhetsstyrkene. Spørsmål 2 besvares i kapittel 4.

1.1 KILDER OG BEGRENSNINGER

Det er ingen enkel oppgave å besvare ovennevnte spørsmål. Det foreligger ingen oversikt over hvem som har hoppet av fra al-Shabaab og eventuelle reaksjoner mot dem. Dette gir rom for usikkerhet. Muligheten til å kartlegge forhold i Sør-Somalia er videre svært begrenset. Dette gjelder spesielt områder utenfor Mogadishu, inkludert områder under al-Shabaab-styre. Somaliske myndigheter og al-Shabaab er generelt tilbakeholdne med å gi informasjon, noe som betyr at en rekke forhold er uklare.

Notatet bygger på informasjon innhentet i forbindelse med en reise til Mogadishu, Belet Weyne og Nairobi i februar 2015, samt informasjon fra media og andre åpne kilder. Kildegrunnlaget er begrenset. Informasjonen er vanskelig å etterprøve, og til dels anekdotisk eller uttrykk for kilders subjektive betraktninger eller vurderinger. I denne sammenheng er det viktig å understreke at kilder kan ha interesser som farger deres situasjonsbeskrivelse. Flere kilder er anonymisert av hensyn til eventuelle konsekvenser for deres arbeidssituasjon.

Avhopper defineres her som en person som har valgt å forlate al-Shabaab uten tillatelse.¹ Begrepet forutsetter at personen har vært medlem i al-Shabaab, men ikke at vedkommende bytter lojalitet til en annen part. Med medlemskap menes personer som har hatt en fast tilknytning til al-Shabaab, for eksempel som kriger eller skatteinnkrever. Begrepet omfatter følgelig ikke bare personer som har utført militære tjenester eller oppgaver for al-Shabaab, men også personer som har utført ikke-militære tjenester eller oppgaver. Al-Shabaab-medlemmer som mot sin vilje pågripes av somaliske myndigheter og deres støttespillere under militære eller andre sikkerhetsoperasjoner, faller utenfor begrepet. Skillet kan være flytende.

¹ Etter Landinfos oppfatning er det ikke mulig å melde seg ut av al-Shabaab. I enkelte områder kan al-Shabaab imidlertid også bestå av allierte klanmilitser (Hansen 2013, s. 89). Det er uklart i hvilken grad medlemmer av slike militser er bundet til al-Shabaab.

2. OMFANG OG MOTIVER FOR AVHOPP FRA AL-SHABAAB

Det finnes ingen oversikt over hvor mange al-Shabaab-medlemmer som har hoppet av. Tall på avhoppere gis først og fremst av somaliske myndigheter (Somali Federal Government – SFG) eller Den afrikanske unions styrker i Somalia (African Union Mission to Somalia – AMISOM).² Slike tall gis med ujevne mellomrom og er vanskelig å verifisere. Per juli 2012, to måneder etter at AMISOM og somaliske myndigheter³ startet en offensiv mot al-Shabaab i Nedre Shabelle, skal for eksempel minst 500 al-Shabaab-medlemmer ha forlatt organisasjonen (Guled 2012). Antallet avhoppere skal ha økt etter at al-Shabaabs øverste leder, Ahmed Abdi Godane, ble drept i begynnelsen av september 2014 (RBC Radio 2014b). Fra begynnelsen av september 2014 til midten av oktober 2014 skal minst 700 al-Shabaab-medlemmer ha lagt ned våpnene og overgitt seg til myndighetene (Goobjoog News 2014). Da myndighetene er tjent med å gi inntrykk av at al-Shabaabs styrker er demoraliserte og i oppløsning, kan det være grunn til å stille spørsmål ved hvorvidt tall fra SFG/AMISOM er overdrevne.

Etter Landinfos vurdering er det liten tvil om at det totale antallet avhoppere er omfattende og utgjør en betydelig del av al-Shabaabs medlemsmasse.⁴ En kilde med innsyn i et senter for rehabilitering av al-Shabaab-avhoppere i Mogadishu (kilde C), forklarte at over 1200 avhoppere har vært innom dette senteret (møte i Nairobi 9. februar 2015; e-post 9. juni 2015). Tallet omfatter kun en begrenset del av det totale antallet avhoppere. I denne sammenheng er det viktig å bemerke at mange avhoppere ikke gir seg til kjenne for SFG/AMISOM. Kilde C anslo at mellom en og to tredel av alle avhoppere drar hjem til sine lokalsamfunn uten først å overgi seg til SFG/AMISOM (e-post 16. juni 2015). Forekomsten av avhopp vil trolig variere fra område til område, avhengig blant annet av lokale maktforhold.

Det foreligger en rekke intervjuer med påståtte al-Shabaab-avhoppere. Personene i disse artiklene legger vekt på at de valgte å forlate al-Shabaab av moralske grunner (se for eksempel Scholz & Kriesch 2014 og Harding 2015a). Da mennesker har en tendens til å fremstille seg selv i et fordelaktig lys, kan det kan være grunn til å stille spørsmål ved dette bildet.⁵ I denne sammenheng er det ikke til å komme bort fra at mange avhoppere forlot al-Shabaab først etter at organisasjonen kom på defensiven høsten 2011/våren 2012.⁶ En representant for et rehabiliteringssenter for avhoppere i

² AMISOM kjemper for SFG mot al-Shabaab.

³ Somaliske myndigheter bestod på dette tidspunkt av en overgangsregjering (Transitional Federal Government – TFG). SFG kom på plass i august 2012.

⁴ Det er ingen som vet hvor mange medlemmer al-Shabaab har eller har hatt. Estimer varierer og har høy usikkerhetsmargin. Det er også uklart i hvilken grad estimer kun inkluderer krigere eller også al-Shabaab-medlemmer som utfører ikke-militære oppgaver. U. S. Department of State (2014, s. 312) estimerte at al-Shabaab i 2013 hadde «flere tusen» medlemmer. BBC viser til at al-Shabaab har mellom 5000 og 9000 krigere (BBC 2015). Jeffrey Gettleman (2015), byråsjef for Øst-Afrika i New York Times, viser til estimer på at al-Shabaabs styrke har falt fra 7000 krigere til 3000. Forskeren Stig Jarle Hansen, som har spesialisert seg på al-Shabaab, anslår at organisasjonen har maksimalt 4000-5000 krigere (møte i Oslo 10. april 2015).

⁵ Dette utelukker selvsagt ikke at enkeltpersoner kan forlate al-Shabaab av moralske og/eller andre individuelle grunner.

⁶ Al-Shabaab trakk seg tilbake for AMISOM i Mogadishu i august 2011. I oktober 2011 erklærte Kenya krig mot al-Shabaab. I januar/februar 2012 rykket også etiopiske styrker frem mot al-Shabaab. I mai 2012 startet AMISOM en offensiv mot al-Shabaab utenfor Mogadishu. Kenyanske og etiopiske styrker ble senere en del av AMISOM.

Mogadishu (kilde N, møte i Mogadishu 12. februar 2015), hadde inntrykk av at få al-Shabaab-medlemmer forlater organisasjonen av individuelle grunner. Ifølge kilden er press fra familie og klan den viktigste årsaken til avhopp. Det er i denne sammenheng viktig å huske på at familie og klan generelt har stor betydning i det somaliske samfunnet, og at mange al-Shabaab-medlemmer er rekruttert gjennom familie og klan (Landinfo 2012, s. 3).

3. REAKSJONER FRA MYNDIGHETENE

Informasjonen om SFGs reaksjoner mot al-Shabaab-avhoppere er fragmentert. Bildet fremstår således som uklart på enkelte områder. Det er også viktig å påpeke at SFG omfatter aktører med varierende grad av lojalitet til regjeringen, og at reaksjoner mot avhoppere fra myndighetene følgelig kan variere.

Kilde C og kilde A, en representant for en internasjonal organisasjon, forklarte at avhoppere som overgir seg til SFG/AMISOM, normalt screenes (møter i Nairobi 9. februar 2015).⁷ Dette fremgår også av en rekke medieartikler (se for eksempel IRIN News 2014 og RBC Radio 2014b). Screeningene foretas gjerne av den somaliske sikkerhetstjenesten (National Intelligence and Security Agency – NISA). Hensikten med screeningen er å vurdere i hvilken grad den enkelte avhopper utgjør en fremtidig trussel. Myndighetene opererer med to kategorier: 1) «high risk» (høyrisiko) og 2) «low risk» (lavrisiko). Kategoriseringen synes å være avgjørende for hvordan en avhopper behandles av myndighetene. Mens høyrisikoavhoppere risikerer straffeforfølgelse, kan lavrisikoavhoppere rehabiliteres og/eller integreres i SFGs sikkerhetsstyrker. Ifølge kilde A, kilde C (e-post 16. juni 2015) og IRIN News (2014) kategoriseres avhoppere flest som lavrisiko.⁸

Det er uklart hvordan screeningen foregår og hva som avgjør hvorvidt en avhopper kategoriseres som lavrisiko eller høyrisiko. Kilde C forklarte at NISA ikke gir innsyn i prosessen, kun utfallet av screeningen. IRIN News (2014) omtaler screeningen som et avhør og en bakgrunnsjekk av den enkelte avhopper. Kilden viser til at screeningen kan ta opptil én måned, og at det ved kategoriseringen blant annet ses hen til avhopperens historie og ideologiske overbevisning. En representant for et rehabiliteringssenter i Mogadishu, kilde Æ, forklarte i 2013 (møte i Mogadishu 11. november 2013) at kategorien lavrisiko rommet personer med svært ulik bakgrunn, inkludert drapsmenn. Også medieartikler indikerer at avhoppere som har drept for al-Shabaab, har blitt kategorisert som lavrisiko (se for eksempel Kushkush & Gettleman 2014).⁹ Enkelte kilder bemerker at klantilhørighet, som i så mange andre sammenhenger i Somalia, kan ha betydning for hvordan SFG behandler

⁷ Enkelte barn overføres til såkalte Interim Care Centre (UNICEF 2014a; 2014b). Ifølge kilde C skjer dette uten at barna screenes. Se fotnote 14.

⁸ Ifølge IRIN News (2014) kategoriseres 70 % av avhopperne som lavrisiko. Dette er kun et estimat. Kilde C anslo at opptil 80 % av avhopperne faller inn under denne kategorien.

⁹ Artikkelen viser til at personer som har drept for al-Shabaab, sendes til rehabilitering. Ifølge kilde A og kilde C rehabiliteres kun lavrisikoavhoppere (møter i Nairobi 9. februar 2015).

avhoppere (Economist 2013; Thomas III 2014). For øvrig er korrupsjon svært utbredt i Somalia.¹⁰

3.1 STRAFFEFORFØLGELSE

SFG tilbød i begynnelsen av september 2014 amnesti til al-Shabaab-medlemmer som overgir seg (BBC 2014). Amnestiet ble senere forlenget ut 2014 (VOA News 2014), og igjen i slutten av januar 2015 (Billow & Joseph 2015). Ifølge kilde C (e-post 9. juni 2015), gjelder amnestiet i praksis på ubestemt tid. Det er uklart hva amnestiet rent praktisk innebærer. Enkelte kilder viser til at amnestiet ikke er altomfattende, og at avhoppere vil straffes om de har begått drap eller voldtekt (se for eksempel Billow & Joseph 2015). Kilde A og kilde C forklarte at amnestiet kun gjelder avhoppere som kategoriseres som lavrisiko, og at høyrisikoavhoppere straffeforfølges (møter i Nairobi 9. februar 2015; kilde C, e-post 9. juni 2015). Som nevnt tidligere, kan også personer som har drept for al-Shabaab, klassifiseres som lavrisiko. Dette tilsier at avhoppere som har begått drap, ikke nødvendigvis straffeforfølges.

Ifølge kilde A og kilde C forblir høyrisikoavhoppere i fengsel i påvente av en rettsprosess mot dem. Både kilde A og kilde C viste imidlertid til at SFG har svært begrenset kapasitet. Dette kan bety at høyrisikoavhoppere risikerer å sitte i fengsel på ubestemt tid. Somaliske fengselsforhold er nærmere beskrevet i Landinfos respons «Somalia: Massearrestasjoner og reaksjoner mot personer som mistenkes for å være al-Shabaab-medlemmer» av 5. juni 2015.

Saker som omhandler anklager knyttet til al-Shabaab, behandles av militære domstoler (Human Rights Watch 2014, s. 10; kilde C, e-post 9. juni 2015; kilde O, e-post 24. juni 2015). I mai 2014 publiserte Human Rights Watch en rapport som fokuserer på rettssikkerheten for tiltalte ved militære domstoler. Rapporten viser til en rekke kritikkverdige forhold. Disse er nærmere omtalt i ovennevnte Landinfo-respons av 5. juni 2015. I den grad myndighetene gjennomfører rettsprosesser mot høyrisikoavhoppere, er det nærliggende å anta at disse foregår under liknende forhold.

Kilde O, en representant for en internasjonal organisasjon i Belet Weyne, forklarte at høyrisikoavhoppere nesten alltid dømmes til døden (e-post 24. juni 2015). Ifølge Amnesty International (2015, s. 60-61) ble 42 personer dømt til døden og minst 13 personer henrettet av somaliske myndigheter i 2014. Det er uklart i hvilken grad høyrisikoavhoppere inngår i tallene.¹¹ Domfellelser ved militære domstoler omtales fra tid til annen av media, men informasjon om tiltaltes bakgrunn er begrenset og vag. Landinfos inntrykk er at slike medieartikler ikke omhandler avhoppere, men påståtte al-Shabaab-medlemmer som pågripes i sikkerhetsoperasjoner (se for eksempel Sabahi 2014, KeydMedia 2014 og RBC Radio 2014a).

Det kan være i SFGs interesse å holde rettsforfølgelse av høyrisikoavhoppere skjult, for ikke å avskrekke al-Shabaab-medlemmer som vurderer å hoppe av. Kilde C viste

¹⁰ Somalia ble rangert som verdens nest mest korrupte land av Transparency International i 2014 (Corruption Perceptions Index 2014).

¹¹ Påståtte al-Shabaab-medlemmer utgjorde flertallet av de henrettede (Bader 2014). Tallet omfatter også personer tilknyttet den somaliske hæren, som ble funnet skyldig i for eksempel drap på sivile.

til at det finnes påstander om at NISA har henrettet enkelte al-Shabaab-medlemmer, men understrekte at det ikke finnes bevis for dette (e-post 9. juni 2015).

3.2 REHABILITERING OG TILBAKEFØRING TIL LOKALSAMFUNNET

Kilde A (møte i Nairobi 9. februar 2015) forklarte at alle lavrisikoavhoppere må gjennom rehabilitering. Kilde C understrekte derimot at opphold i rehabiliteringssenteret i Mogadishu er basert på frivillighet. Kilden underbygget dette ved å vise til at avhopperne har mulighet til å besøke familie utenfor senteret etter søknad. Etter Landinfos vurdering er det grunn til å stille spørsmål ved hvorvidt rehabilitering er frivillig. På spørsmål om lavrisikoavhoppere kan reise hjem uten å måtte gjennomgå rehabilitering, viste kilde C til at senteret har tilstrekkelig kapasitet og at alle lavrisikoavhoppere i området blir sendt til senteret (e-post 16. juni 2015). Kilde C forklarte også at det finnes barn på senteret.¹²

Representanter for ulike klaner i Belet Weyne by forklarte at det der ikke er tilstrekkelig kapasitet til å dekke rehabiliteringsbehovet (kilde R, møte i Belet Weyne 15. februar 2015). Ifølge kilde O, en representant for en internasjonal organisasjon i Belet Weyne, betyr dette at lavrisikoavhoppere i Belet Weyne-området kun oppholder seg kort tid på et rehabiliteringssenter før de får reise hjem (e-post 24. juni 2015). Det er uklart hvorvidt enkelte avhoppere i andre deler av Sør-Somalia går fri uten rehabilitering etter at SFG har kategorisert dem som lavrisiko, eller om de blir sittende i varetekt inntil de kan eller vil rehabiliteres.

Det finnes flere rehabiliteringssentre i Sør-Somalia, herunder Serendi Rehabilitation Centre i Mogadishu og Hiil Walaal Rehabilitation Centre i Belet Weyne by.¹³ Serendi Rehabilitation Centre i Mogadishu ble åpnet i mars 2012 (Roble & Ahmed 2013).¹⁴ Hiil Walaal Rehabilitation Centre, det første rehabiliteringssenteret utenfor Mogadishu, ble åpnet i november 2013 (UNSOM 2013). Kilde O viste til et rehabiliteringssenter i Belet Weyne ved navn Iftin Rehabilitation Camp, drevet av Hiraan Intelligence and Security Service (e-post 24. juni 2015). Det er uklart om Hiil Walaal Rehabilitation Centre og Iftin Rehabilitation Camp er samme sted (kilde C, e-post 25. juni 2015). Det finnes også et rehabiliteringssenter i Baidoa by (Kushkush & Gettleman 2014; Harding 2015b; kilde C, e-post 16. juni 2015). Det er uklart når senteret i Baidoa åpnet, men det var i drift i juni 2014 (IRIN News 2014). IRIN News (2014) viser til et rehabiliteringssenter under oppføring i Kismayo by, men det er uklart hvorvidt dette er i drift.

Kilde C forklarte at avhopperne i rehabiliteringssenteret tilbys ulike former for yrkesopplæring, eksempelvis som bilmekanikere, fiskere eller sjåførere (møte i Nairobi 9. februar 2015). Tanken bak dette er at mange avhoppere lot seg rekruttere

¹² Ifølge kilde C oppholdt det seg over 50 barn på senteret (møte i Nairobi 9. februar 2015).

¹³ Dette er ingen uttømmende oversikt.

¹⁴ Det finnes også såkalte Interim Care Centre (ICC) i Mogadishu. Disse sentrene drives av Elman Foundation, en lokal NGO, med støtte fra UNICEF. Sentrene tar imot tidligere barnesoldater generelt, inkludert avhoppere fra al-Shabaab (UNICEF 2014b). Det er uklart hvor lenge slike sentre har vært operative, men Landinfo besøkte et slikt senter i Mogadishu allerede i februar 2012. I likhet med andre rehabiliteringssentre, mottar barna i ICC-sentrene yrkesopplæring, eksempelvis som elektrikere. Ifølge kilde C drives ICC-sentrene uten samarbeid med NISA, noe som blant annet betyr at barna i disse sentrene, i motsetning til barn i andre rehabiliteringssentre, ikke har blitt screenet (møte i Mogadishu 9. februar 2015).

til al-Shabaab grunnet arbeidsledighet. Kilde O forklarte imidlertid at rehabiliteringssenteret i Belet Weyne i liten grad tilbyr slik opplæring grunnet manglende ressurser (e-post 24. juni 2015). Kilden viste til at avhopperne oppholder seg kun kort tid på senteret før de reiser hjem (e-post 24. juni 2015). Ifølge kilde C oppholder de fleste avhopperne seg på senteret i Mogadishu i noen uker eller måneder. Noen få har vært der i flere år. Kilde C forklarte at det er NISA som vurderer om en avhopper kan reise hjem, men at ingen avhoppere tvinges til å forlate senteret.

Ifølge kilde C tilbakeføres avhopperne til sine lokalsamfunn etter en langvarig og individuelt basert forhandlingsprosess med klaneldre fra lokalsamfunnet. Ifølge kilden må det ses hen til hvorvidt lokalsamfunnet er villige til å ønske avhopperen velkommen eller om det foreligger krav om kompensasjon eller hevn (møte i Nairobi 9. februar 2015; e-post 9. juni 2015). Kilde C forklarte at man i «noen tilfeller» ikke har kunnet returnere avhoppere til deres lokalsamfunn (e-post 17. juni 2015). Kilden viste til at over 1200 avhoppere har vært innom rehabiliteringssenteret i Mogadishu. Rundt 200 av dem var overført til sikkerhetsstyrkene (se kapittel 3.3). Av de resterende 1000, var cirka 700 tilbakeført til sine lokalsamfunn i områder som AMISOM/SFG har overtatt (møte i Nairobi 9. februar 2015; e-post 12. juni 2015). Flertallet av de 700 hørte hjemme i Mogadishu og nærliggende områder i Nedre Shabelle. Disse tallene tilsier at flertallet av avhopperne ønskes velkommen hjem. I denne sammenheng er det også viktig å huske på at mange avhoppere reiser hjem til sine lokalsamfunn uten å overgi seg til SFG/AMISOM først. Ifølge kilde C holder NISA, gjennom kontakter i lokalsamfunnet, et øye med avhoppere som har forlatt rehabiliteringssenteret (møte i Nairobi 9. februar 2015).

3.3 INTEGRERING I SIKKERHETSSTYRKENE

Lavrisikoavhoppere kan også integreres i SFGs sikkerhetsstyrker, det vil si hæren (Somali National Army – SNA), politiet eller NISA (kilde C, møte i Nairobi 9. februar 2015). En rekke medieartikler viser til at avhoppere kan besitte informasjon som er verdifull for SFG/AMISOM i kampen mot al-Shabaab, eksempelvis ved at de har innsikt i al-Shabaabs handlemåter, eller ved at de kan identifisere al-Shabaab-medlemmer i sivilbefolkningen (se for eksempel Guled 2013 og Yusuf 2013). Kilde C viste også til at de rundt 200 al-Shabaab-krigerne som overga seg ved Jowhar i september 2012 (AMISOM 2012), ble integrert i SNA etter først å ha tilbrakt flere måneder i en rehabiliteringsleir.¹⁵

Integrering av avhoppere innebærer en risiko for at al-Shabaab-medlemmer kan infiltrere sikkerhetsstyrkene under dekke av å være avhopper. Det er flere eksempler på at angivelige avhoppere i sikkerhetsstyrkene har gjennomført angrep for al-Shabaab (Yusuf 2013; Sheikh 2013). Avhoppere som bytter side, kan derfor møtes med mistro (Guled 2013).

¹⁵ SNA er ingen regulær hær. Den består i stor grad av ulike klanmilitser.

4. REAKSJONER FRA AL-SHABAAB

Det foreligger ingen oversikt over hvem al-Shabaab av ulike grunner har likvidert. Dette gir rom for usikkerhet. Informasjon om al-Shabaab og deres handlemåter er generelt begrenset. Det er også viktig å understreke at al-Shabaabs handlemåter kan variere fra område til område og over tid, avhengig blant annet av lokale maktforhold og lokal ledelse.

Kildene Landinfo tok opp temaet med under informasjonsinnhentingsreisen i februar 2015, var samstemte i at al-Shabaab har drept avhoppere. Kildene var også samstemte i at al-Shabaab fortsatt har mange informanter og evne til å utføre angrep i områder AMISOM/SFG har overtatt. Kildene var imidlertid uenige om i hvilken grad al-Shabaab prioriterer å spore opp avhoppere.

Kilde F, en representant for en internasjonal organisasjon, mente at al-Shabaab bruker mye ressurser på å lete opp og drepe enhver avhopper (møte i Mogadishu 10. februar 2015). Også representanter for ulike klaner som Landinfo møtte i Belet Weyne, ga uttrykk for at al-Shabaab leter etter alle avhoppere (kilde R, møte i Belet Weyne 15. februar 2015). Dette er i tråd med informasjon innhentet i forbindelse med en informasjonsinnhentingsreise til Mogadishu i november 2013 (Landinfo & Utlendingestyrelsen 2014, s. 23-25).

Kilde X, en representant for en internasjonal organisasjon med lang erfaring fra og tilstedeværelse i Sør-Somalia, ga uttrykk for et mer nyansert bilde (møte i Nairobi 17. februar 2015). Kilden forklarte at sterke klaner kan være i stand til å avskrekke reaksjoner fra al-Shabaab mot avhoppere som tilhører deres klan. Kilde X viste til at mange avhoppere drar tilbake til lokalsamfunnet uten å overgi seg til myndighetene fordi de er i en slik situasjon. Avhoppere fra svake klaner risikerer imidlertid å bli drept av al-Shabaab. Også familiemedlemmer til avhoppere fra svake klaner risikerer å bli drept. I hvilken grad en klan er i stand til å avskrekke reaksjoner kan variere fra område til område, avhengig ikke bare av klanens styrke, men også av al-Shabaabs styrke i det enkelte område. Det foreligger ikke konkret informasjon om hvordan dette styrkeforholdet arter seg i ulike deler av Sør-Somalia.

Representanter for den djiboutiske kontingenten til AMISOM i Hiran (kilde P), forklarte at al-Shabaab leter etter avhoppere som tar med seg våpen når de stikker av, men at de ikke prioriterer å lete etter avhoppere som lar våpnene ligge igjen (møte i Belet Weyne, 14. februar 2015).

Kilde C, en kilde med innsikt i et rehabiliteringssenter i Mogadishu, og kilde N, en representant for rehabiliteringssenteret, viste til at avhopperne i senteret frykter å bli drept av al-Shabaab og at senteret har mottatt trusler fra al-Shabaab (kilde C, møte i Nairobi 9. februar 2015; kilde N, møte i Mogadishu 12. februar 2015). Kildene viste også til at avhopperne i rehabiliteringssenteret har muligheten til å besøke familie utenfor senteret, men at mange ikke søker om dette av frykt for å bli drept. Kilde N understrekte at de tar trusselen på alvor og at senteret beskytter avhopperne mot reaksjoner fra al-Shabaab. Kilden var ikke i tvil om at avhoppere blir drept dersom de støter på og blir gjenkjent av al-Shabaab. Kilden mente imidlertid at al-Shabaab ikke lenger systematisk leter etter avhoppere. Kilde N viste til at al-Shabaab har begrensede ressurser og derfor må prioritere. Dette er i tråd med informasjon innhentet i forbindelse med en informasjonsinnhentingsreise til Mogadishu i februar 2012 (Landinfo 2012).

Kilde C forklarte at rehabiliteringssenteret ikke har vært utsatt for angrep fra al-Shabaab. Kilden viste til at over 1200 avhoppere har vært innom rehabiliteringssenteret. Rundt 200 av dem var overført til sikkerhetsstyrkene.¹⁶ Av de resterende 1000, var cirka 700 tilbakeført til sine lokalsamfunn i områder som AMISOM/SFG har overtatt (møte i Nairobi 9. februar 2015; e-post 12. juni 2015).¹⁷ Flertallet av de 700 hørte hjemme i Mogadishu og nærliggende områder i Nedre Shabelle. Kilden forklarte at ingen av de returnerte var blitt drept av al-Shabaab. På spørsmål om hvordan kilde C kunne være sikker på dette, viste kilden til at retur av avhoppere skjer i samarbeid med NISA, og at NISA holder tett kontakt med lokalsamfunnene som avhopperne returnerer til. Dersom avhoppere ble drept, ville rehabiliteringssenteret blitt orientert om dette av NISA.

Kilde C viste også til at «et overveldende flertall» av avhopperne i rehabiliteringsleiren benytter seg av muligheten til å besøke familie utenfor leiren (e-post 9. juni 2015). En avhopper var blitt drept under et slikt besøk, men motivet bak drapet var ukjent.¹⁸ Slike besøk fant hovedsakelig sted i Mogadishu, men også i andre områder som AMISOM/SFG har overtatt. Besøkene varte normalt tre-fire dager, men kunne også vare lenger.

Etter Landinfos vurdering utgjør al-Shabaab en potensiell trussel mot avhoppere. Informasjonen i dette notatet gir imidlertid ikke grunnlag for å konkludere med at al-Shabaab på generelt grunnlag prioriterer å lete etter avhoppere i områder som AMISOM/SFG har overtatt.¹⁹

¹⁶ Dette var avhopperne som overga seg ved Jowhar.

¹⁷ De resterende 300 oppholdt seg fortsatt i rehabiliteringssenteret (møte i Nairobi 9. februar 2015).

¹⁸ Kilde C mente at drapet trolig skyldtes en klankonflikt (møte i Nairobi 9. februar 2015).

¹⁹ Dette utelukker selvsagt ikke at al-Shabaab kan lete etter enkelte avhoppere.

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- AMISOM (2012, 22. september). Al Shabaab suffer significant setback as over 200 militants disengage near Jowhar. *AMISOM*. Tilgjengelig fra <http://amisom-au.org/2012/09/al-shabaab-suffer-significant-setback-as-over-200-militants-disengage-near-jowhar/> [lastet ned 15. juni 2015]
- Amnesty International (2015, 31. mars). *Death sentences and executions in 2014*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5000012015ENGLISH.PDF> [lastet ned 1. juni 2015]
- Bader, L. (2014, 24. august). Summary executions in Somalia. *Al-Jazeera*. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/08/summary-executions-somalia-20148249712907366.html> [lastet ned 1. juni 2015]
- BBC (2014, 3. september). Somalia offers al-Shabab members amnesty. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-africa-29044368> [lastet ned 1. juni 2015]
- BBC (2015, 3. april). Who are Somalia's al-Shabab? *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-africa-15336689> [lastet ned 15. juni 2015]
- Billow, A. & Joseph, D. (2015, 28. januar). Somali President Renews Amnesty Offer for Al-Shabab Members. *VOA News*. Tilgjengelig fra <http://www.voanews.com/content/former-al-shabab-commander-urges-others-to-surrender/2616855.html> [lastet ned 1. juni 2015]
- Economist (2013, 6. juli). Are the Islamists truly on the ropes? *The Economist*. Tilgjengelig fra <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21580523-new-and-much-lauded-president-finding-it-hard-bury-old-divisions-are> [lastet ned 15. juni 2015]
- Gettleman, J. (2015, 6. april). Shabab Militants Learning to Kill on a Shoestring. *New York Times*. Tilgjengelig fra http://www.nytimes.com/2015/04/07/world/africa/setbacks-press-shabab-fighters-to-kill-inexpensively.html?_r=0 [lastet ned 15. juni 2015]
- Goobjoog News (2014, 11. oktober). At least 700 Al-shabab members surrenders to the government, PM Abdiweli. *Goobjoog News*. Tilgjengelig fra <http://goobjoog.com/english/?p=4771> [lastet ned 15. juni 2015]
- Guled, A. (2012, 11. juli). Al Shabab defectors describe hunger and isolation with Somali terrorist group. *AP*. Tilgjengelig fra http://www.thestar.com/news/world/2012/07/11/al_shabab_defectors_describe_hunger_and_isolation_with_somali_terrorist_group.html [lastet ned 15. juni 2015]
- Guled, A. (2013, 13. november). Somalia: New militant defectors aid spy service. *AP*. Tilgjengelig fra <http://bigstory.ap.org/article/somalia-new-extremist-defectors-aid-spy-service> [lastet ned 15. juni 2015]
- Hansen, S. J. (2013): *Al-Shabaab in Somalia*. London: Hurst.
- Harding, A. (2015a, 20. mai). Somali defector: Why I left al-Shabab. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-africa-32791713> [lastet ned 22. juni 2015]
- Harding, A. (2015b, 25. mai). The shadowy centre helping former al-Shabab members quit. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-africa-32848988> [lastet ned 22. juni 2015]
- Human Rights Watch (2014, 22. mai). *The Courts of "Absolute Power" – Fair Trial Violations by Somalia's Military Courts*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/somalia0514_ForUpload.pdf [lastet ned 26. mai 2015]

- IRIN News (2014, 12. juni). No easy way forward for Al-Shabab defectors. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report/100197/no-easy-way-forward-for-al-shabab-defectors> [lastet ned 26. mai 2015]
- KeydMedia (2014, 3. august). Somalia military Court executes alleged Al Shabab members in Mogadishu. *KeyMedia*. Tilgjengelig fra http://www.keydmedia.net/en/news/article/somalia_military_court_executes_alleged_al_shabab_members_in_mogadishu/ [lastet ned 26. mai 2015]
- Scholz, J.-P. & Kriesch, A. (2014, 16. desember). A former al-Shabab fighter tells his story. *Deutsche Welle*. Tilgjengelig fra <http://www.dw.de/a-former-al-shabab-fighter-tells-his-story/a-18129357> [lastet ned 17. juni 2015]
- Kushkush, I. & Gettleman, J. (2014, 4. november). As Power of Terror Group Declines, Once-Feared Fighters Defect. *New York Times*. Tilgjengelig fra http://www.nytimes.com/2014/11/05/world/africa/shabab-somalia-fighters-leave-terror-group-behind.html?_r=0 [lastet ned 17. juni 2015]
- Landinfo & Utlændingestyrelsen (2014, mars). *Update on security and protection issues in Mogadishu and South-Central Somalia*. København: Utlændingestyrelsen. Tilgjengelig fra <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/311FBF7C-60E8-4F7F-AC32-D3AE887CD474/0/MogadishuandSouthCentralSomalia2014FINAL.pdf> [lastet ned 24. juni 2015]
- Landinfo (2012, 6. juli). *Somalia: Rekruttering til al-Shabaab*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2111/1/2111_1.pdf [lastet ned 15. juni 2015]
- RBC Radio (2014a, 24. juli). Somalia: Military tribunal executes four Al Shabab members in Mogadishu. *RBC Radio*. Tilgjengelig fra <http://www.raxanreeb.com/2014/07/somalia-military-tribunal-executes-four-al-shabab-members-in-mogadishu/> [lastet ned 26. mai 2015]
- RBC Radio (2014b, 23. september). Somalia: Number of Al Shabab defectors continue to increase. *RBC Radio*. Tilgjengelig fra <http://www.raxanreeb.com/2014/09/somalia-number-of-al-shabab-defectors-continue-to-increase/> [lastet ned 8. juni 2015]
- Roble, M. A. & Ahmed, Y. (2013, 8. mai). Giving Extremists a Second Chance. *Inter Press Service News Agency*. Tilgjengelig fra <http://www.ipsnews.net/2013/05/giving-extremists-a-second-chance/> [lastet ned 8. juni 2015]
- Sabahi (2014, 11. august). Somalia: Somali Military Court Hands down Tough Sentences for Al-Shabaab Members. *Sabahi*. Tilgjengelig fra http://allafrica.com/stories/201408120266.html?aa_source=nwsltr-somalia-en [lastet ned 3. juni 2015]
- Sheikh, A. (2013, 29. januar). Suicide bomber kills two near Somali president palace. Reuters. Tilgjengelig fra <http://www.reuters.com/article/2013/01/29/us-somalia-conflict-idUSBRE90S08E20130129> [lastet ned 8. juni 2015]
- Thomas III, C. T. (2014, 30. juni). Somalia: Amnesty Versys Justice – How to Deal With Al-Shabaab Defectors. *Sabahi*. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201407010144.html> [lastet ned 3. juni 2015]
- Transparency International (2015). *Corruption by Perception Index 2014*. Berlin: Transparency International. Tilgjengelig fra <http://www.transparency.org/country#SOM> [lastet ned 3. juni 2015]
- VOA News (2014, 28. oktober). Somali President Extends Amnesty to al-Shabab fighters. *VOA News*. Tilgjengelig fra <http://www.voanews.com/content/somali-president-extends-amnesty-to-al-shabab-fighters/2500126.html> [lastet ned 3. juni 2015]
- UNICEF (2014a, 2. april). A young fighter for Al Shabaab in Somalia turns his life around. *UNICEF*. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/somalia/cpp_14517.html [lastet ned 17. juni 2015]

- UNICEF (2014b, 14. juli). Children in Armed Conflict – stories of trauma and rehabilitation. *UNICEF*. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/somalia/reallives_15150.html [lastet ned 15. juni 2015]
- United States Department of State (2014, 30. april). *Country Reports on Terrorism 2013*. Washington D.C.: United States Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/225886.pdf> [lastet ned 15. juni 2015]
- UNSOM (2013, 5. november). Rehabilitation Centre for Disengaged Combatants Opens in Belet Weyne. *UNSOM*. Tilgjengelig fra <http://unsom.unmissions.org/Default.aspx?ctl=Details&tabid=6254&mid=9770&ItemID=6788> [lastet ned 24. juni 2015]
- Yusuf, M. (2013, 6. februar). Some Al-Shabab Defectors Still a Security Threat. *VOA News*. Tilgjengelig fra <http://www.voanews.com/content/security-questions-in-somalia-about-al-shabab-defectors/1598208.html> [lastet ned 26. mai 2015]

Muntlige kilder

- Kilde A, møte i Nairobi 9. februar 2015
- Kilde C, møte i Nairobi 9. februar 2015
- Kilde C, e-post 9. juni 2015
- Kilde C, e-post 12. juni 2015
- Kilde C, e-post 16. juni 2015
- Kilde C, e-post 17. juni 2015
- Kilde C, e-post 22. juni 2015
- Kilde C, e-post 25. juni 2015
- Kilde N, møte i Mogadishu 12. februar 2015
- Kilde O, e-post 24. juni 2015
- Kilde P, møte i Belet Weyne 14. februar 2015
- Kilde R, møte i Belet Weyne 15. februar 2015
- Kilde X, møte i Nairobi 17. februar 2015
- Kilde Æ, møte i Mogadishu 11. november 2013
- Hansen, Stig Jarle, møte i Oslo 10. april 2015